

THE MAYA [YENDANG] LANGUAGES

WORDLISTS COLLECTED BY BARAU KATO AND ZACHARIAH YODER

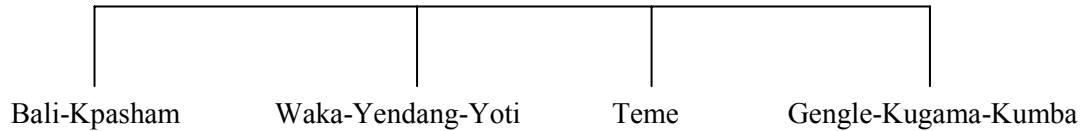
ANALYSIS BY ROGER BLENCH

Roger Blench
Kay Williamson Educational Foundation
8, Guest Road, Cambridge CB1 2AL
United Kingdom
Voice/Answerphone 00-44-(0)1223-560687
Mobile 00-44-(0)7967-696804
E-mail R.Blench@odi.org.uk
<http://rogerblench.info/RBOP.htm>
Skype 2.0 identity: roger blench

Introduction

The following wordlists were collected by Barau Kato and Zachariah Yoder as part of a sociolinguistic study of the 'Maya' people. The name Maya is a recent construct, intended to link these languages together. Little has been published on these languages and nothing at all on Yoti. Meek (1931) includes lists of Bali and Kpasham and Boyd (1999) has published some lexical material on Yandang. Yoti is referred to in Shimizu (1979) as a possible Mumuye lect, while the Index of Nigerian languages (Crozier & Blench 1992) lists Yoti as a dialect of Yandang. But no evidence has been available until present to situate Yoti, hence the interest of this material.

The Yandang languages as a whole are barely known. The present classification (which dates from unpublished material amassed by Carl Hoffman) is as follows;

but there is no published evidence for such a classification.

As a consequence, this material is of considerable interest. The data is presented below, along with an etymological commentary, relating the words to Mumuye and more broadly to Niger-Congo.

References

Shimizu, Kiyoshi 1979. *A comparative study of Mumuye dialects*. Berlin: Reimer.

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
hair	kom'u	kom nu'u	loŋwú	lúg-wéy	dú'u		tsuri	súti	
head	ú	úwi	wú	wúpe	úwú		ù	ùì	
forehead	pàrám	pòrò	ɲépàrè		ɲátíí		yátík	yántik	
ear	té	térò	wàswé	swérò	tóo		tòk	tòì	widespread Niger-Congo root # ntoN
mouth	ɲé	ɲérò	ɲé	ɲérò	ɲâ	ɲáá	ɲăk	ɲáí	cf. Munga Doso ɲwàà
tooth	síbí	sííβok	síbí	síbiró	ʃúu		rùk	rùì	
tongue	ɲwéle	ɲwélo [k]	ɲwóle	ɲwólodó	wúlè		lɛka	lɛkáyí	
saliva	sé		tsé		sāā		sák	sáyí	
sweat	dèèla		dǎdǎla		dílè		yàlà		
chin	dèɲé	dèɲérò	ziɲlànɛ	ziɲlànɛro	gìdìɲá		kóntà	kóntai	
beard	kòm dèɲé		kùm ziɲlànɛ		sogóná		còkónan	còkónai	
nose	sé	sérò	ɲéswé	ɲéswérò	sóó		ɲánsū	ɲánsúí	cf. Zing Mumuye sū
eye	ní	nírò	núé	núérò	dóo		nək	nóí	cf. Dza náŋ, Zing nū
teardrop	niŋwym		núém		nuwém		núruzá		
neck	tili	tílo	súlí	súlíro	tuli		túro[k]	turai	
shoulder	pyam-né	pyam-nérò	pàràmná	pàràmnárò	bàdàmná		kèkèdènâak	kèkèdènái	
breast	ɲwé	ɲwérò	ɲwé	ɲwéro	nwé		ɲáɲoká	ɲáɲokai	
belly	bíyá	bíyárò	ɓà	ɓáro	ɓá		yak	ye	
navel	sāi	sārò	sùɲa	sùɲaró	sòrè		sé[k]	séyí	
stomach	bèlégýèle	bèlégýèlà	ɓáɓá	ɓáɓárò	bòlégýèle		bùràŋ	bùràne	
intestines	bèlèzân		bàlágýèle	bàlágýèdéro	bòlèzagó		vòrà	vòràne	
back	gwāré	gwārò	gònram	gònró	gòdè		gòtà	gòtài	
knee	gūtám	gūtárò	dənəŋəm	dənímoro	úsúlémê		ɲáruka	ɲárukái	
leg	tām	tàrò	tam	taró	tàm		hok	hoi	
foot	babiyá tām	babiyá tàrò	gbátam	gbátaró	baatàm		yahuk	yáhúí	
shoes	taka	tákákàm	tagha	tághádéro	táké		nare	narêe	
thigh	gwélè	gólo	góle	gúleró	bùmtàm		gbonka	gbonkái	
arm	ne	néro	ná	náro	ná		nák	nái	cf. Munga Doso náà
finger	bene	zíné	bá-nă	zánarò	bòkná	zəkna	súúnaŋ	súnái	

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
finger nail	siŋné	sinérò	sùŋná	sùŋnárò	sùmana		kúnag	kúnái	cf. Munga Doso finà
skin	kòp-méné	kòp-mérò	kwàpméné	kwàpménérò	kòkòbíli		dèè	dèèi	
bone	kúbi	kúbi kàm	kùbi	kúbdíro	kúnwí		kún	kúni	
blood	mídené		mídwíne		dii		le		
heart	nénewən	nénerò	zùmàŋ	zùmàŋdérò	zàmè		nósàt	nósài	
liver	néne	nínerò	níne	nínero	núne		sà	sàhi	
tree	tí	tíkàm	sí	sí kàm	tí		dìhĩ		
firewood	tilíyá	tilíyá	kàm	silá	silá kàm	tílá	térak	te	
bush	bàhwá	bàhwá kàm	banwan	banwan kàm	bāwā	wáá	yátobe	yáto	
forest	gyá	gyá kàm	yá	yá kàm	ya	baya	ya	yai	
bark (dry)	gburəmtí	gburəmtí kàm	gbwəmsi	gbwəmsi kàm	kəkəmti	birəm	gburi	kurantek	
bark (wet)			gbwəmsi babe	gbwəmsi babe kàm	kəkəmti	kóse	věréŋtəbi	věréŋte	
root	nigití	nigití kàm	neŋésí	gù neŋesi	neŋétí		niŋkán	niŋkánhĩ	
branch	netí	netí kàm	násí	násí kàm	fək sàm tí		nárəsàŋ	nárəsàne	
medicine	sébé	sébé kàm	sébe	sébekpim	séwe		síhĩ	síhine	
thorn	kóbé	kóbé kàm	kóbe	gù kóbe	kówe[r]		kó	kóí	
rope	lú	lú kàm	lúwí	gù lúwí	lúu		di	dii	
basket	sõ	sõ kàm	ƶàga	gù ƶàga	siẽ		na[k]	nabi	
clothing	népe	népe kàm	nápè	gù nape	pidígi		sèhĩ	sèhĩ	
seed	dəm	dəm kàm	dwom	nédwom	nodom		noyɔŋ	nóyɔni	
axe	kíyá	kíyá kàm	ka	gù ka	guri		ka	kai	
cutlass	kúgyèlé	kúgyèlé kàm	yiban	gù yiban	kúŋgyèle		wàra	wàrèi	
hoe	dú	dú kàm	dúwí	gù dúwí	dúu		gbəŋ	gbáni	
and	dá		dè		né		i		
leaf	wààle	wààle kàm	waalé	gù waalé	walè		ɲanka	ɲánkái	
g/nut	gbii	gbii kàm	gbiyɛ	gù gbiyɛ	gbèèere		gbet	gbeti	
bambara nut	gbipale	gbipale kàm	gbèziŋ	gbèziŋ kàm	gbèziŋ		gbehã	gbehai	
guinea corn	sém	sém kàm	sóm	sóm kàm	som		kóŋ	kəni	

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
locust bean	yó	yó kàm	yóghé		gbò		yógi	hiyógi	
millet (gero)	zí	zí kàm	iyé	iyé kàm	múri		muri		
millet (maiwa)	mó	mó kàm	mó	mó kàm	mo		sókí	soki	
sorrel	sòŋmàŋne	sòŋmàŋne kàm	zǎŋ		zǎ		zéke	zékai	
zobo petal	zalem sòŋmàŋne	zalem sòŋmàŋne kàm	núzǎŋ		nósǎ		nózegye	nózeke	
zobo drink			zaramzǎŋ		mídàrànzǎ		mízegye	mízekâi	
shea butter	ti níne	ti níne kàm	núniya	gú níniya	nonore		nɔnli	nɔnle	
mahogany	ti sě	ti sě kàm	sěě	gú sěě	sére		sāsò	saséni	
grass	ŋwá		ŋwá	ŋwá kàm	wǎǎ		tóú	tóyi	
weed	dèŋwá		dě	gú dě	diè		ɲèn	ɲèi	
flower	legâ		dùwâ	gú dùwâ	dógótí		mèzàn	mèzàhì	
fruit	boŋtí	boŋtí kàm	nósí	gú nósí	noti		gbóŋhì	gbóŋhìyi	
meat	wóbé		wóbé	gú wóbé	wówi		wɔ[k]	wóbi	
fat	níyâ		núwě		no		nɔ[k]	nɔi	
egg	pàŋ	paĩ	paí	gú paí	pàpè		ha[t]	hàti	
bean	níwa'am	wa'am	waam	gú waam	zɔɔ		wǎŋ	wàni	
tuwo/fufu	sě		swě		sòò		sò	sòyi	
soup	sóŋé		súŋwon		sògò		sòko		
cough	kwale		kwálé		kóli		kwálá		
sick	dikóm	dikóm kàm	dekóm		kɔm		kɔnkí	hìkɔnkí	
grave	sàě	básàě	saí	gú saí	húséré		húgòŋ	húgòni	
one	bíni		bíní		bini		bintɪ		
two	íyɛt		íyé		íre		íni		
three	taat		tát		táat		tat		
four	naat		nat		naat		nat		
five	nûŋ		núŋ		núuŋ		dìnaŋ		

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
six	níðini		nábini		nébini		gátinti		
seven	ní'ê		nákpiye		né íre		gétini		
eight	ní-tát		nâtát		nátaat		bõðlanat		
nine	ní-nat		nânat		nénaàt		nókõmtat		
ten	kop		kóp		kóp		kúp		cf. Mumuye <i>kop</i> , Kulu <i>ukop</i> ,
twelve	kop-ŋáŋ'î		kóp-ŋã-íye		kóp náli íro		kúti-ini		
twenty	kárbìni		kébini		kárbini		mímíntít		
hundred	ká-nũŋ		ká-nũŋ		kááno		míŋgina		
woman	ŋséê	ŋsiyà	ŋswêê	ŋswêâ	wõnsú	wõsúrè	ŋwẽsúẽ	ŋwẽsúwene	
man	ŋbîi	ŋbíyà	ŋbé	ŋbêâ	wõnbè	wõnbèrè	wẽvẽwẽ	wẽvẽwẽne	
person	wé	nwàná	wøn	wùnà	weni	wanúbele	wẽũ	wẽne	
wedding	pai nirí	pai nirí kàm	núyõ		bási		kúkèhẽ		
father	tón	tón rò	tuŋam	tũŋró	dãã	dedãã	yòrán	yóràruk	
mother	ŋóŋ	ŋóro	ŋínám	ŋéneró	něě	tèněě	yina	yíruk	
child	bã	zãã	bã	zã	ba	zizã	vããwe	yébe	
brother	bãŋéném	zãzénéném	bêŋéné	zãŋéné	wenam	amwene	mããwẽ	ãwene	
sister	bisó-gam	zísó-gam	bésówé	zásówé	bòsúkàm	jesukàm	vèsúrãŋ	vèsúruk	
blacksmith	wósabé	wósabá	wésaabé	wésaabá	wèsãwè	wesãwè	wèson	wènèsãkêê	
hunter	ŋdèyabágá		ŋdùyabágá	ŋdùyábágá	ábèlõŋ	wõnbakái	wèbèkibi	wènèbèki	
chief	kpààne	kpààná	kpàne	kpààna	kpàne	kpànè	kpãwi	kpàne	
friend	'wam	ŋ'wámà	em	émà	õram	tu õram	kpaasã	ambasène	
stranger	záná	zánà	zàna	zánà	wõzane	wõzanegyàn	wèjántá	wènèjãnte	
God	Bisúwí		Kpãlwí		Lúzukó		rùbijãgye		
name	lím		nõŋ	nõŋro	níŋ	níŋwene	inaŋ	íruk	
animal	wóbé	wóbé kàm	bitàghra	gú bitàghra	pitàksè	pitàksè diyã	hìkpõŋ	hìkpõni	
pig	ŋgàlan	gúní ŋgàlan	ŋbátú	gú ŋbátú	gãndèlá		gyebá	gyebe	
tail	wabe		wabe	gú wabe	wówaŋ	wówõ	waŋ	wane	
bat (fruit)	bone	guni bone	tũŋwõj'em	gú tũŋwõj'em	tõŋgò		tõŋgò	tõŋgye	
bat (house)	dídyau	gúní kàm	dídèghé	gú dídèghé	didèù		lilik	lilibí	
fly	kũ	gúní kũ	kú	gú kú	kũ		kúún	kuni	

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
spider	didǎle		didalé	gǔ didalé	didànle		yànke	yankéí	
mosquito	zí		zwě	gǔ zwě	zǒ		zú	zúnjɪ	
termite	síbí		kpà-núswàbe	gǔ kpà-núswàbe	yítǒwe		yéyéhǐ		
(false)									
termite	ɲóŋtebé		ɲúpésí	gǔ ɲúpésí	nótǒwe		bóbóhǐ		
termite	nímbəran		núswàbe	gǔ núswàbe	yéje		ha	hai	
termite hill	mbəran		dyéswàbe	gǔ dyéswàbe	díyeyítǒwe		luga	lugâi	
honeybee	ɲôŋ boĩ		bǒí	gǔ bǒí	yébare		vũre	vonti	
honey	boĩ		nuě-bǒí		nǒ bǒre		nòvɔnré	nòvonti	
goat	bé	gúní bé	bé	gǔ bé	bí	bí gíyǎk	bi	bii	
horn	gbíyá	gbíyá kàm	gbǎ	gǔ gbǎ	gbǎ	gbá gíyǎk	gbak	gbái	
cow	nón	gúní nón	nǎghé	gǔ nǎghé	nɔk		nàù	nákíí	
sheep	den	gúní den	dǎě	gǔ dǎě	tǎǎre		dǎǎ	dǎě	
crocodile					tim		tín	tíni	
chicken			síím	gǔ síím	těëm		tèŋ	tène	
guinea fowl	saĩ	gúní saĩ	sáí	gǔ sáí	sere		sat	sati	
bird	béne	zíbéne	bónúí	gǔ bónúí	bɔɔnu	zɔɔnu	íyɔn	íyǒi	
claw	sɪŋtám béne	zísɪŋtám	sùntàn	gǔ sùntàn	jògètàn		kúhù	kúhùlê	
wing	pyàmne	pyàmne	pàrəmná	gǔ pàrəmná	pàtùmwòna		néhètàn	néhètànlé	
feather	kòm béne	kòm zíbéne	kùm bónúí	gǔ kùm bónúí	kòmàŋ		kpõn	kpõnléne	
snake	sɔɔ	gúní sɔɔ	sɔghe	gǔ sɔghe	sɔɔ		ɲàlàhǐ	ɲàlàhè	
tortoise	kúlúnj	gúní kúlúnj	kúlú	gǔ kúlú	kulun		kúlún	kúlúuí	
rat	tobe	gúní tobe	sǎbé	gǔ sǎbé	tewe		ték	tébi	
scorpion	náj	gúní náj	náj	gǔ náj	náj		màŋfuri	màŋsúte	
fish	dĩ	gúní dĩ	dí	gǔ dí	díŋ		ʃiibi	ʃií	
toad	buu	gúní buu	bɔɔ	gǔ bɔɔ	bòò		vòò	vòòyi	
buffalo	boo	gúní boo	bɔk	gǔ bɔk	kpòk		ɓau	ɓàbe	
elephant	nzɔŋ	gúní nzɔŋ	ɲzǒ	gǔ ɲzǒ	sònzón		bònwi	bòni	
hyena	diim	gúní diim	zwim	gǔ zwim	dúúm		dũn	dũni	

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
dog	ziyá	gúni ziyá	bózá	gú bózá	läa		ják	jäyi	
house	dí	gúni dí	dyé	gú dyé	diye		lik	léi	
room	lɔŋ	gúni lɔŋ	lɔŋ	gú lɔŋ	ŋwom		wat	wáté	
fence	ŋbɔŋ	ŋbɔŋ kàm	vuŋ dyé	gú vuŋ dyé	kúli		ŋávanki	ŋávânke	
road/path	kpíyá		kpá	gú kpá	númmpagèlè		fófórijandàrí	dàte	
pit	fuli		fuli	gú fuli	fuli		huk	hui	
farm	ziŋ		ziŋ	gú ziŋ	básuo		téré	teréi	
at			kai		ádiye		à		
door	ŋébe	ŋébe kàm	ŋípe	gú ŋípe	ŋakpa		ŋánwari	ŋánwate	
chair/stool	bátí		síkwe	gú síkwe	tíkore		teŋ	tene	
salt	tèkwàna		sé kwana		táu		tá	tánlere	
broom	séélé		séli	gú séli	séle		síli	siti	
mortar	zim		zum	gú zum	jum		turi	tuti	
pestle	tízim		sízum	gú sízum	tíjum		ŋáturi	ŋántuti	
fire	líyá		lá		la		rá[k]	rai	
smoke	ŋàŋəm		ŋánám		ŋànkàm		sute		
ashes	té		dəkúwí		tintá		tā	mítāi	
stick	giya	giya kàm	ga	gú ga	gà		bàlä	pàläe	
stone	táálé		táále	gú táále	táále		tari	tati	cf. Dza <i>tée</i> ,
cave	gùnà táálé		futáále	gú futáále	fútáále		kùtari	kùtáte	
mountain	gón		gô	gú gô	úgwena		gòròbi	gòrè	widespread in Niger-Congo, cf. Ga <i>gôŋ</i> , Obolo <i>ó-gòòŋ</i> .
earth, ground	bɪnim		bɪnim		ɟim		nótare		
mud	delère		swabe		bòbòlé		lòtá	lòtái	
clay	ten-be		swàpmépe		tòwe		sɔŋh	sɔŋbe	
sand	bɪnim sele		sele		ɟimsele		núsulúk	núsulune	
dust	kùli		kùlí		kúli		pútún	putuni	
money	bisaabé		bisáábé	gú bisáábé	pèsááwe		nomo	nomoi	
iron			bíbíyé	gú bíbíyé	béré		ɟè	ɟèi	

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
corpse	bí		bíyé	gǔ bíyé	bére		were	wédi	
market	líma		bárturlape	bárturlape	bátásǝŋgì		bèténfáyì		
wind	ɲam		ɲam		yamyam		yabe		
cloud	dàŋfuwi		bǔ		vǔuri		nàŋ	nàne	
rain	miilí		mílyé		líye		mézàga	mézàgài	
rainy	zegyé		zégyé		jíke		je		
season									
dry season	kpàam		kpáám		kpaarúm		kpàrébi		
dew	ɲwí		ɲwí		ɲwé		mu		
stream	waŋa		wáŋǎ		gbala		ɲánmi	ɲánmee	
river	wáŋ		dà	gǔ dà	gbalegyèle		kpòŋgò	kpòŋgè	
canoe	tóg'á		twá	gǔ twá	teŋ		tènme	tènmei	
bridge			kúbro wáŋǎ	gǔ kúbro wáŋǎ	ti ɲale		bètújá	bètúje	
water	mí		mí		mii		mí		cf. Jaule mǝŋ,
lake	dìgwiri		dùgùri	gǔ dùgùri	fumí		bònme	bònmée	
sky	batógam		tóghom		bátókâm		nótònsòŋ		
moon	sèè		sùŋa		sǝre		síibi		
star	zísèè		zǎsùŋe	gǔ zǎsùŋe	zósǝre		tòk	tòbi	
sun	bisúwí		lwí		lú		nònrubi		
year	sóó		ságái	ságái kàm	sók		sàù	sèi	
morning	ɲíná		diyíɲinǎ		ɲáɲini		ɲáhèrè		
afternoon	bábisúwí		bálwí		lúdàlè		yárubi		
evening	lem		lém		lém		réne		
night	zǎnà		zínàŋ		zinàŋ		dàsi		
yesterday	zé		zě		jeŋ		jítí		
tomorrow	baɲínà		bàyinàn		dìŋ		níirè		
knife	kúní	kúní kàm	kúní	gǔ kúní	kùnì		túgá	túkè	
my	am		ám		bam		ami		
your	agai		aghe		bake		ókè		
his	iyaŋ		ǎ		gbirá		inê		

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
our	erək		ərɔ̃		gborók		ùrúkè		
your (pl)	ee		iǎ		gborún		ùnúkè		
their	ewũ		iǎ nàrò		gberéŋ		irémè		
bow	táábé	táábé kàm	táábe	gú táábe	táwe		ták	tábe	
arrow	kpě	kpě kàm	kpě	gú kpě	kpě		sòǎ	sòni	
quiver	kwàga		kòŋa	gú kòŋa	pèkǎǎ		kònkà	kòŋgye	
spear	po		powe	gú powe	poo		yàhuk	yàhwe	
war	kwâŋ		kǎ	gú kǎ	xxxxxx		sit	siti	
who?	àwe		àwě		ciri		àwà		
whose?	a'ewe		à'ewě		gbòwíwyè		ìwáyan		
what?	apere		apřě		àzéperǎ		ààvâ		
when?	dètene		diséné		tetene		bílíyan		
where?	kàí		kǎí		gbòyí		wéwú-íyan		
here	àtò		átà		gbòkó		béke		
how?	bodě		òdě		ǎj̄ye		àvéyan		
why?	swápèrè		swápàrè		sókse		yèvéyan		
ripe	benú'e		nǎk		gbònókò		nóòsube		
rotten	bèsébe		sábé		céwɔ		ròsíhin		
hungry	kpom		kpòm		kpòm		kpon		
hot	dǎ'e		dǎk		dókò		baabalábe		
cold/cool	bitíye		táyê		tàù		súmá		
(sanyi)									
cold (dari)	táábe		taabé		táwe		súmátan		
smooth	búðwala[k]		búbwalák		bólòbolo		bèsúúso		
white	fùri		fùri		furi		gbógbóluk		
black	bíli		gbíli		bili		bibirí		
dark	tíli		síli		tili		tiire		
red	dén		dǎ		done		yǎntí		
sharp	bedónme		dum		dóŋgye		jàn-íni		
dull	yabìj̄nêm		jabádúma		yámdǎma		runka		
evil	sampě	pa sampě	jàzwe	gbákyène	béksiwàni		gàgak	nózon	

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
good	zerá		zwe		zɔɾɔ		hantebe		
many	kàm		kàm		ɲàk		babaŋ		
wide	gəŋgàlàn		á		tiègɪɲak		pèntíbe		
narrow	kpwɔ̄kaka		kpókáká		gbòfɪɲám		mùránbè		
straight	tòðl		dáp kpók		gáǎǎ		tèlèsambe		
crooked	gúbəlan		gúbləŋ		gósālā		kpèkpekámbe		
long	sem		sem		ʃemó		sentəbe		
short	lip	zàmà	dúwəm	zádùwòmna	yaʃema		duk-kuruk		
thick	gbib		ɲirí		níwək		gòmsambe		
thin	ziŋzan		ŋwónwóɾɔ[k]		ɲirírí		gbangbanri		
heavy	bì'ímnà		ím		ímok		ímbe		
light (not heavy)	hðlòŋ		ɲá ímo		ɲá íme		ínka		
old	wíyá	wíyà	tóngele	tóngèlā	gbámo		gbánbè	gbánhì	
new	gbufwâ		pèfúwó		fùurâ		hóbà	hóhì	
left	gwālak		gùlák		nágùlòŋ		nágunle		
right	sē		swé		násǎǎ		násənbe		
yes	ĩ		ĩ		mpàù		èè		
no	óò		óò		ɲè mpàù		èyâ		
hard	biníbe		káál		gbokalək		kálíbe		
soft	bóɔɔ[k]		ɔóɔok		gbógbok		búbək		
few	beeb		běěp		fyém		pεεp		
up	zu		zùwǎ		zòkó		sàgá		
down	sì		ʃiyè		ʃiyè		wáʃè		
wet	sɔɔ[k]		kpək		kpək		yɔsibe		
dry	kóí		kóě		kúrək		kúrisebe		
dirty	dó[k]'á		dúwá		doko		lógí		
all	kát		kát		kát		pát		
I	am		am		am		mék		
you	áũ		áũ		àn		mók		
he	áã		áã		árǎ		ŋwéŋ		

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
she					sóre				
we (incl.)	áro[k]		áró		árok		tók		
you (pl)	ái		ááú		niézò		nók		
they	ààũ		wùnàrò		àrèŋ		lèŋ		
blow	seb		sép		sèwàŋ		jégi		
whistle	zeya		zíya		jiiré		kpóra		
sing	dél		kpyê		dele		yeŋgí	yeyeŋgí	
I sang	ɱdel		ɱkpye		ɱdeló		ayeŋgibe		
you sang	ɱdel		ákpyêê		a' deló		moyeŋgibe		
he sang	ádel				àwédele		níyentibe		
we sang	dédel		dékpéε		tídeló		túŋeŋgibe		
they sang	nidel		nǎũ nókpiyà		nédeló		lèyendibe		
you (pl)	idel		táú dákpiyâ		yédeló		nók yeŋgibe		
sang									
he sings	ádeló		áákpiyà		ádelô		níyeŋgí		
he will sing	áyèdidelé		áyè rékpiyà		ádelôô		nilàyeŋgí		
dance	ségé		sɔb		sowe		fòki		
play	gbúru		dàl		tàlèke		nêki		
smell	kpúnjí		kpóŋjí		kpinkèn		híká		
see	kíyí		kíyé		kíyâŋ		kyeeki		
laugh	wómle		wómle		wómlân		saara		
say	gàb		gàb		gàp		ganjĩ		
ask	gbib		gbígáŋ		biki		bígi		
beg	wòbla		wòblé		wòblà		eerá		
listen	là		ébfwéy		la		tafimoto		
hear	láyé		lǎ		mláũ		laga		cf. Tha làà,
bark (dog)	séb		sék		sab		gogye		
shout	ghwá		wághá		wamyan		wáŋgyeŋán		
cry	wú		wu		ŋígi		agye		
fear	síí		si		ŋíi		úgiŋi		
want	kpî		kpíyé		kpéyaũ		kpèŋibè		

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
think	kwere		kura		ṃkóse		kakeegye		
count	gané		gané		gane		gaŋgyé		
know	máré		máí		máágye		déŋgye		
teach	ablá		àbla		able		màndà		
show	tóŋna		sáŋne		ténse		nàgye		
drink	jí		ŋù		ŋwú		ŋóki		cf. Munga Doso <i>nwáà</i> ,
suck	tyáp		súmle		mũuri		múra		
eat	mò[k]		mək		mòk		mogí		
vomit	zéŋé		zəŋé		jɛm		jéŋgi		
spit	tagyè		taŋé		tak		tɛnkí		
sneeze	ŋwēmá		ŋwimá		ŋwĩmí		wída		
bite	dóm		dom		dɔm		rúŋgi		widespread Niger- Congo root e.g. Gonja <i>dùŋ</i> , Balanta <i>dom</i> ,
sweep	sél		sól		sèlàn		kpàzà		
sit	ku		kó		kóʃʃe		lógí		
stand	írì		írì		íjìè		ísùmú		
fight	yíbã		yíbõ		yiwâ		yomana		
lie down	kwale		kwélé		kwalé		rúmsi		
yawn	wunikím		hààma		haamí		haŋka		
rest	fóĩ		fúŋe		fũũ		hosa		
sleep	lé		lwé		lo		rógye		cf. Jaule <i>lwé</i> ,
wash (pot)	fàra		fàátá		fete		sêêsəbe		
wash (clothes)	fàrapě		fàrànápe		fètaŋ		sézáhĩ		
bathe	wùl		wili		wùli		hùgi		
steal	yèŋyí		wyĩ		yú		ògi		
give	mõ		kábedyà		mo		mógi		
hide	kub		zùm		kúp		kúki		

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
take	tú'â		tò		túwân		làame		
hold	kwàŋ		kwà		kwàrà		yî		
sell	tògàla		tògla		tòkle		tensa		
buy	mél		mél		mele		hógye		
give birth	léba		léba		léwí		régye		
marry	níri		núiri		baa		vágye		
die	bíi		biyé		bére		wuri		
kill	yíp		yíblóbè		yíp		hiki		
fall	bàtéré		sére		tító		tesibe		
fall (fall over)	atére		wunsére		agúrótete		nétesibè		
walk	díya		dùya		dòke		lògyé		
run	óg		ók		ók		ura		
fly	íra		írə		ifí		úgi		
jump	síp		sígí		ʃíp		jɔnké		
swim	gbúgí		búb		bɔnké		baŋgyé		
come	anaŋ		éná		inan		etamú		
enter	dɔ[k]		dók		dík		hɔmú		
exit	líbi		lúbì		lúwi		kiimú		
go	yè		yè		yè		là mú		
follow	sem		jěbáníà		sǒm		kpàŋgye		
send	sɔm		sóm		sɔŋ		sónki		
cut	ŋwé		gúm		wɛŋ		ŋwɛŋgyé		
break	káp		káp		kap		kágye		
split	kóprã		wám		gbúceŋ		burá		
scratch	và		và		vãã		yàkà		
cook	gwól		gól		nãán		kóki		
hunt	baga		dùyábágá		gbaka		bèki		
hit	muwab		súk		yíp		jɔŋgye		
tie	gbob		gbóp		gbob		gbokí		
sew	á[k]		àk		jík		háki		

English	Bali		Kpafam		Yoti		Yandaŋ		Commentary
	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	Sg	Pl	
make	sāp		sáp		tsap		sakí		
burn	síyi		swi		ʃu		dóki		
throw	lóp		lóp		luwâŋ		róki		
pour (into container)	ê		élé		burân		fiínkí		
pour (on the ground)	nwàp		élé ʃɪ		duwaŋ		fiwaʃɛ		
fill	kam		kámàŋ		kàmàŋ		izəbe		
push	bàm		bàm		ɓàmà		bàke		
pull	wuri		wurí		gôǎ		kpogí		
squeeze	gám		gǎm		dàmâŋ		káŋgi		
dig	dɛp		dep		kènàŋ		ógi		
plant	zàm		zàm		dòm		yɔŋgí		
harvest	de		dé		dé		gokí		